

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

listopad 2004 / ročník 5

Čí je obezita problém?

Dan Šťastný

Zdá se, že snaha uchránit svět před zdravotními katastrofami, nikdy neumírá. Zatímco globální boj proti drogám či kouření utěšeně probíhá již desetiletí a pomalu tak zevšedňuje (aniž by ovšem produkoval cokoli blízkého vítězství), objevuje se nový globální problém, do něhož se s vervou začínají vlády světa pouštět: „globezita“ – globální epidemie obezity. Ani Česká republika nezůstala pozadu. Počátkem října, na podkladě závěrů WHO, ustanovilo Ministerstvo zdravotnictví *Národní radu pro obezitu*, jejíž úkolem je „v rámci projektu Zdraví 21 vytvořit a pomoci realizovat Národní akční plán proti obezitě“.

Důvodem celého globálního poprasku kolem obezity je jednak pozorování, dle něhož dochází k bezprecedentnímu nárůstu průměrného BMI (Body Mass Index, index hmotnosti) v populaci, a dále lékařské poznání, že nadváha a obezita jsou významnými faktory, které zvyšují riziko zdravotních problémů, a tedy i náklady na jejich léčení.

I když bychom prohlásili obojí za naprosto nezpochybnitelné skutečnosti (což nemusí být úplně jednoduché...), je důležité si uvědomit, že z toho stále nevyplývá ani pro WHO ani pro českou Radu žádná náplň práce, tím méně opatření, o nichž se v souvislosti s řešením obezity začíná mluvit (daně z tuků a cukrů a zákonné omezení jejich prodeje či podpora fyzické aktivity). Podívejme se, proč tomu tak je.

PROČ VEŘEJNÝ PROBLÉM?

Ať již je obezita ze zdravotních či socializačních důvodů sebevětším problémem, není vůbec jasné, proč by měla být považována za problém *veřejný*. Ne všechno, co je mezi lidmi (veřejností) rozšířeno, totiž představuje důvod pro nějakou vládní politiku!

Obezita totiž například rozhodně *není* epidemií v původním slova smyslu a používat pro ní toto označení – jak se běžně děje – jen proto, že je její výskyt *velký* nebo že se *šíří*, je stejně zavádějící jako třeba tvrdit, že svět zachvátila epidemie angličtiny či epidemie zdravé výživy (zájem o „zdravou“ výživu paradoxně dosahuje rovněž globálních rozměrů). Obezita není jako infekční choroba, která postihuje člověka proti jeho vůli. Není jako záplava, proti níž je člověk bezmocný. Je, alespoň do značné míry, důsledkem způsobu, jakým se daný jedinec *rozhodl* chovat – důsledkem jeho životosprávy, která je

(pokračování na straně 2)

Hospodářský cyklus: Marxisté, rakušané, neoricardiánci a neoklasikové

Jesús Huerta de Soto

Karel Marx ve své kritické analýze kapitalismu přijímá objektivistickou koncepci klasické školy, podle níž existují dva výrobní faktory (kapitál a práce) a výrobní proces skládající se ze dvou etap (spotřeby a výroby). Avšak v předmluvě Bedřicha Engelse ke třetímu svazku *Marxova Kapitálu*, Engels jasně poukazuje na různé fáze výrobního procesu. Popisuje je způsobem podobným rakouské škole, ačkoliv těchto argumentů používá za účelem lepší ilustrace domnělé nespravedlnosti kapitalistického ekonomického systému. Engels prohlašuje:

Kapitalističtí podnikatelé, jako například producenti surovin, výrobci, velkoobchodníci, maloobchodníci, všichni vydělávají na svých transakcích, každý prodává svůj produkt za cenu vyšší než je cena nákupu, každý přidává určité procento k ceně, kterou sám zaplatil.

(pokračování na straně 3)

Rakušané proti keynesovcům a monetaristům

Jesús Huerta de Soto

Při bližším pohledu na teorii hospodářských cyklů je zřejmé, že existuje mnohem více podobností než možných rozdílů mezi monetaristy a keynesovci. Milton Friedman to zhodnotil takto: „My všichni dnes používáme keynesovský jazyk a aparát. Nikdo z nás už ale nepřijímá původní keynesovské závěry.“ Peter F. Drucker uvádí, že Milton Friedman je v podstatě gnozeologický keynesovec.

Jeho ekonomie je ryzí makroekonomií s národní vládou jako jednou jednotkou, jednou dynamickou silou, řídicí ekonomiku skrze peněžní nabídku. Friedmanova ekonomie je jednoznačně poptávkově orientovaná. Peníze a úvěr jsou všudypřítomné a je to jediná ekonomická realita. To, že Friedman vidí peněžní nabídku jako původní a úrokové míry jako odvozené, není nic víc než odlesk na keynesovském svatém písmu.

Ještě před vznikem keynesovské *Obecné teorie* již navíc hlavní monetarističtí teoretici chicagské školy doporučovali opatření proti depresi a bojovali proti velkým rozpočtovým schodkům.

Následující tabulka shrnuje rozdíly mezi rakouským pohledem a hlavními makroekonomickými školami. Tabulka obsahuje 12 srovnání, která ukazují zásadní rozdíly mezi oběma přístupy. Tabulka sdrůžuje monetaristy a keynesovce dohromady, protože jejich podobnosti daleko převažují nad rozdíly. Nicméně musíme uznat, že v určitých podstatných věcech se tyto školy rozcházejí. Ve skutečnosti, ač obě postrádají teorii kapitálu a aplikují na ekonomii stejnou makroekonomickou metodologii, monetaristé se soustřeďují na dlouhé období a vidí přímé,

(pokračování na straně 4)

Čí je obezita problém

(pokračování ze strany 1)

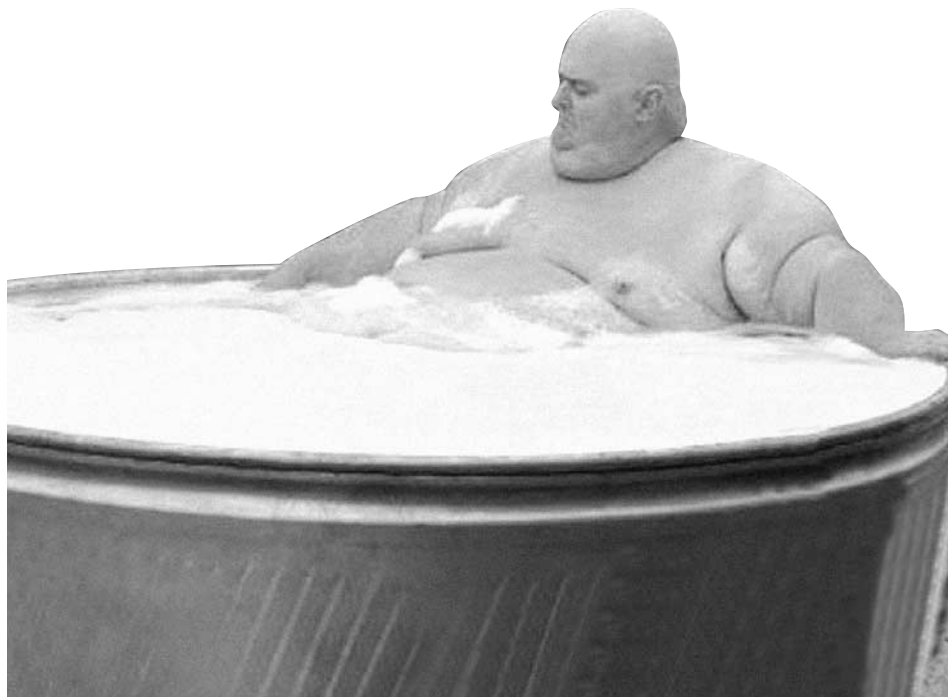
plně pod jeho kontrolou. Skutečnost, že obezita je spojená s jistými negativy, nijak tento závěr nenarušuje. Lidé se mohou dobrovolně a s plným vědomím vzdávat části svého zdraví (přijímat vyšší zdravotní rizika) či atraktivitu u (zpravidla) opačného pohlaví výměnou za pohodlný život bez fyzické námahy provázený bohatou a častou stravou. Obézní jedinec proto může mít objektivně problém, ale má jej dobrovolně a – ve světle případné nutnosti se takového života vzdát – často i rád. Nestojí o to, aby mu jeho životosprávu někdo zakazoval a nutil jej běhat po hřišti. A pokud svoji obezitu za problém hodný řešení skutečně považuje, potom sám svoji životosprávu upraví, případně požádá o odbornou pomoc, pakliže se mu to samotnému dařit nebude. V žádném případě z toho však automaticky neplyne problém pro ostatní a tedy i – jak je neblahým zvykem říkat – pro „společnost“.

Existuje nicméně jeden důvod, pro něž předchozí tvrzení opravdu neplatí a pro něž by bylo smysluplné obezitu za skutečně veřejný problém považovat. V současném systému zdravotnictví jsou totiž sousedovy zdravotní problémy i moje problémy a jsou zároveň i problémem dalších milionů lidí, kteří společnými silami veškeré náklady na zdravotnictví nějak hradí. A tak do té míry, do jaké lze zdravotní problémy spojené s obezitou neutralizovat zdravotní péčí, je obezita dokonce spíše problémem ostatních než samotného obézního jednotlivce. Zvýšené náklady zdravotní péče, které obézní jedinec vyvolává, nese totiž jen z velmi, velmi malé části a fakticky celé je přenáší na ostatní.

K tomu je však nutné doplnit dvě poznámky. Zaprvé, tento veřejný problém, k němuž obezita může vést, však není nijak specifický pro obezitu jako takovou. Vzniká v souvislosti s jakoukoliv činností lidí, která zvyšuje jejich nároky na zdravotní péči, jejíž náklady následně nekryjí, a proto je při rozhodování o míře takové aktivity nezvažují: při kouření, jízdě na kolečkových bruslích či opalování se na sluníčku. A za druhé, tento veřejný problém vzniká v *důsledku* státního zákazu, kterým je zdravotním pojišťovným zakázáno brát v úvahu rizikovost svých klientů a účtovat jim rozdílné pojistné tak, jako to dělají normální pojišťovny. Pohoršování se nad skutečností, že obezita způsobuje ve zdravotním systému nespravedlnosti a distorze (že ti se střídmejší životosprávu dopláci na ty s nadprůměrně nezdravou životosprávu a že životospráva všech je škodlivější, než by jinak byla), je od zastánců dnešní podoby zdravotnictví značně ironické. Tíživí lidé totiž nedají dopustit na dnešní systém zdravotního „pojištění“ (který není žádným pojištěním!), jehož základním principem je právě tyto nespravedlnosti vytvářet.

NAVRHOVANÁ „ŘEŠENÍ“

I když bychom však zcela nekriticky přijali tezi o tom, že obezita prostě je problém, který „musíme“ kolektivně řešit, nevyplyvají z toho

opatření, o jejichž zavedení v souvislosti s obezitou uvažuje. Podívejme se na některá z nich a na problémy spojené s jejich aplikací.

Daň z tuků/cukrů

Politicky nejoblíbenější se jeví zavedení zvláštních daní na potraviny, jejichž konzumace je považována za významný faktor, který k výskytu obezity v populaci přispívá. Jejich umělé zdražení má vyvolat buď pokles jejich spotřeby (a tedy snížení obezity a nákladů na zdravotnictví), nebo má být zdrojem dodatečných příjmů (které lze k pokrytí nákladů spojených s obezitou následně využít). Na cestě od takových daní k řešení problému obezity však může dojít k mnoha nehodám, které dosažení cíle znemožní.

Kdybychom předpokládali, že lidé budou skutečně konzumovat méně potravin zatížených daní, neznamená to ještě, že budou nutně méně obézní, neboť mohou kalorickou vydatnost zdaněných potravin nahradit *kvantitou* potravin nezdaněných a ke zhubnutí vůbec nemusí dojít. I kdyby k němu v průměru nakonec přeci jen došlo, stále může omezení nákladů na zdravotnictví narážet na skutečnost, že spotřebu nezdravých potravin sníží ve větší míře ti, kteří to nepotřebují – některým z nich to může dokonce uškodit a vést tak ke zvýšení nákladů na terapii problémů spojených s nevyváženou a nedostatečnou výživou. Naopak ti, kteří trpí obezitou v *důsledku* nadměrné konzumace nezdravých potravin, budou na zvýšení ceny takových potravin relativně nejméně citliví a náklady na léčení problémů spojených s obezitou by tak klesaly jen velmi pomalu. Mohlo by se proto v takovém případě dokonce stát, že se *celkové* náklady na zdravotnictví zvýší! Nakonec nezapomeňme, že jiný problém s předvídatelnými důsledky pro náklady ve zdravotnictví byl nastal tehdy, když by lidé substituovali příjem potravin například zvýšeným kouřením či konzumací alkoholu...

Kdyby naopak daně na potraviny produkovaly spíše dodatečný příjem do státní pokladny než nižší spotřebu „škodlivých“ po-

travin, stále zůstává účinnost daně pro boj s obezitou pochybná. Není totiž vůbec jasné, že by dodatečně získané prostředky byly vůbec využity ve zdravotnictví. O osudu daňových příjmů totiž rozhoduje vláda a parlament dle momentálních potřeb, a tak by mohly být použity na úplně cokoli (valorizace důchodů, platy policistů, nákup stíhaček). A konečně i kdyby se přeci jenom do resortu zdravotnictví tyto prostředky nakonec dostaly, mohou být i zde použity na jiné účely, než je zrovna vyrovnávání se s následky obezity, čímž by byl popřen důvod, s nímž byla daň zaváděna.

Není rovněž od věci připomenout, jak velké by měla existence daně náklady. Mezi ně bychom museli zařadit náklady jejího vynucování, nejspíš směle převyšující náklady na vynucování současných spotřebních daní. Daň by se totiž zaměřovala na ingredience běžně produkované – zejména na vesnici – samozásobitelsky a v případě některých potravin by byla dokonce obtížně kvantifikovatelná. Čím vyšší by navíc daň byla, tím více černého trhu (a tedy dalších nákladů) by produkovala. Snaha daň vybrat by vedla následně k dalším nákladům na potravinářský černý trh (kolky, kontroly apod.). Trh potravin by se tak připojil k trhům alkoholu, cigaret, či benzínu, charakterizovaným nikdy nekonečným soubojem mezi státem na jedné straně a výrobci/spotřebiteli na straně druhé.

Informační kampaně

Alternativním opatřením, které v souvislosti s „globezitou“ zaznívá, je osvětová a výchovná činnost. Informování spotřebitelů o nebezpečích spojených s požíváním nezdravých potravin a o prospěšnosti sportu by ovšem dávalo smysl jen v případě, že by bylo oprávněně se domnívat, že to dnes lidé *nevědí*, a proto jsou obézní.

Takový předpoklad je nicméně do očí bijící – všechny tyto skutečnosti jsou známé lidem od útlého věku: hesla o střídmosti životosprávy, či hesla typu „co je dobré, není zdravé“ nebo „sportem ku zdraví“ svědčí o široce

rozšířené znalosti těchto principů, byť z této znalosti ještě neplyne jejich dodržování. V jistém smyslu by bylo možné dokonce tvrdit, že lidé mají *přehnané* představy o nezdravosti jídla či prospěšnosti fyzické aktivity.

Informační kampaně by bylo možné jistě použít k cílenému zastrašení obyvatel a vzbuzení hrůzy z konzumace potravin, čím by ke snížení obezity dojít mohlo. Nic však nenasvědčuje tomu, že je nutné je používat k tomu, aby lidé byli o rizicích své životostřavy informováni dostatečně a správně.

Dotace fyzické aktivity

Proti obezitě se nicméně připravuje boj i prostřednictvím podpory fyzické aktivity, jejímž nedostatkem je podíl na rostoucí prevalenci obezity též připisován. V této otázce se hovoří zejména o podpoře výstavby sportovišť.

V takové strategii bychom mohli jistou logiku najít, kdyby možnost fyzického vyžití byla skutečně malá: kdyby sportoviště praskala ve švech a lidé by nevěděli, jak spojit fyzickou aktivitu se zábavou. Kdokoliv však otevře oči a podívá se na reálný svět, zjistí že takových možností je velmi mnoho a lidé je jen nedostatečně využívají, neboť je využívat patrně nechtějí. Nedostatek pohybu je z rozhodující části důsledkem preference pohodl-

nosti, nikoliv důsledkem nemožnosti (ať již technické či finanční) aktivního vyžití.

Výstavba sportovišť proto může bezpochyby potěšit ty, co již dnes aktivně cvičí. Ale ty, kteří permanentně sedí u počítače či sledují televizi, to k fyzické aktivitě nepřitáhne.

ZÁVĚR

I kdybychom přijali ideu, že je třeba bojovat s obezitou prostřednictvím akčního plánu Ministerstva zdravotnictví, viděli jsme, že z toho nijak neplyne nutnost zdaňovat či zakazovat jisté druhy potravin či zábavy, vést kampaně za hubnutí či podporovat výstavbu sportovišť. Všechna tato opatření, pakliže by ke snížení problému obezity vůbec vedla, by tak činila za cenu zbytečných vedlejších nákladů a distorzí. To je důsledkem skutečnosti, že se zaměřují nikoliv na obezitu jako takovou, ale až na její možné příčiny. Kdyby platila logika, že zátěž, kterou jednotlivec uvaluje na systém, je úměrná jeho nadváze a že s uvalováním takové zátěže proto musí buď přestat (tj. zhubnout), nebo za ní začít platit, potom by byla tím nejpřímějším nástrojem jakási „daň z nadváhy“. Ta je porovnání s navrhovanými nástroji lehce stanovitelná, ponechává na lidech, jak svoji váhu přizpůsobí, a nevyvolává zbytečné náklady tam, kdy jich není třeba (stavba nevyuží-

vaných zařízení, protibezitní propaganda sdělující triviální skutečnosti apod.). Možnost existence takové daně, která by cílů dosahovala s nižšími náklady, je zde míněna jako ilustrace nesmyslnosti navrhovaných zbraní v boji proti obezitě, nikoliv jako argument pro opravdové zavedení takové daně z nadváhy. Sama o sobě by totiž nepředstavovala více než jen chabý pokus vlády imitovat „obezitní“ přírážku na pojistném, kterou by vyžadovaly soukromé zdravotní pojišťovny, kdyby se jako pojišťovny skutečně mohly chovat.

Důvodem, proč politici mají namísto daně z nadváhy připravený dlouhý seznam specifických daní, zákazů, podpor a regulací, nemusí být nutně jejich ignorance. Instinktivně totiž preferují více nástrojů a způsobů, jak společnost ovládat. Byrokracie si ráda vytváří další a další opatření, k jejichž dodržování může zřídít další odbory, útvar a pracovní skupiny. Nakonec i samotné soustředění se na daň z tuků odráží spíše touhu nalézt dodatečné zdroje příjmů do státní pokladny než péči politiků o naše zdraví.

Obezita, přes všechna negativa, která pro zdraví bezpochyby přináší, je tak v první řadě další z jevů, které mohou politici využít ve svůj prospěch. A vezte, že se na to chystají! ■

Hospodářský cyklus: Marxisté, rakušané, neoricardiáni a neoklasikové

(pokračování ze strany 1)

Pomocný dělník sám není schopný zvyšovat cenu své komodity, je následkem útlaku přinucen prodat svou pracovní sílu kapitalistovi za cenu odpovídající jeho produkčním nákladům, a to za existenční minimum.

Marxistický teoretik Michail Ivanovič Tugan-Baranovski později rozepisuje a přepracovává Engelsovy poznámky s cílem rozvinout teorii ekonomických cyklů založenou na fenoménu nadprodukce v jednotlivých fázích investování. Jak jsme již uvedli, tato teorie je velmi blízká rakouské teorii hospodářských cyklů. Ovšem třebaže Tugan-Baranovski není schopen identifikovat měnovou příčinu přeinvestovanosti a nerovnováhy mezi různými obdobími v produkčním cyklu (úvěrovou expanzi), jeho interpretace je s ohledem na teorii kapitálu v podstatě správná. Na to odkazuje i F. A. Hayek ve svých pracích o rakouské teorii hospodářských cyklů.

Není tedy překvapující, že např. Howard J. Herman, autor s jasnými marxistickými sklony, podporuje Hayekovu teorii vysvětlující existenci různých období výroby jako teorii zapadající do marxistického teoretického rámce. Tento rámec tradičně upozorňuje na tendenci k značnému nepoměru mezi různými průmyslovými fázemi v kapitalistickém systému. Dalo by se očekávat, že záměrem nebylo demonstrovat škodlivé účinky úvěrové expanze a monetární politiky na výrobní strukturu ekonomiky, ale pouze objasnit předpokládanou vnitřní nestabilitu kapitalistického systému. Podle rakouské

školy neleží marxistický omyl v diagnóze příznaků nemoci (ty jsou v podstatě správné), ale v analýze příčin, které rakušané vidí v úvěrové expanzi, jež je odvozena od porušení pravidel kapitálové přiměřenosti (úvěrové angažovanosti).

Ekonomům známý spor neoricardiánů a neoklasiků týkající se možnosti „přepínání produkčních technik“ též vyznívá pozitivně pro rakouskou teorii ekonomických cyklů. Jako zásadní se zde ukazuje rakouský akcent na heterogenitu a komplementárnost různých kapitálových statků oproti neoklasickému pojetí kapitálu jako homogenního fondu. Mimoto rakušané a částečně i Hayek od počátku poukazují na skutečnost, že prodloužení výrobního procesu může často vyvolat zdánlivě paradoxní případy „přepínání“, které nicméně, když jsou později vysvětleny, jsou jednoduše dalším projevem normálního prodloužení procesu výroby.

Neustálé změny v úrokové míře mohou být doprovázeny „přepnutím“ mezi dvěma střídajícími se výrobními postupy. Ačkoli to nahání hrůzu neoklasickým teoretikům, pro rakouskou teorii kapitálu to nepředstavuje naprosto žádnou potíže. Ve skutečnosti se nárůst úspor, a tedy snížení úrokové míry, projevuje v časových preferencích spotřebitelů, kteří začínají posuzovat své transakce s ohledem na vzdálenější budoucnost. Proto je produktivní cyklus prodlužován *bez ohledu* na to, zda dochází ke změnám konkrétních výrobních postupů. Jinými slovy řečeno, jestliže je při poklesu úrokové míry

oživena dřívější technologie výroby v souvislosti s novými investičními projekty, pak je tato událost v rakouském pohledu jen konkrétním dokladem skutečnosti, že se výrobní proces prodloužil v důsledku nárůstu úspor a poklesu úrokové míry.

Z tohoto důvodu nesmíme být klamáni „komparativně-statickou analýzou rovnováhy“ prováděnou neoklasickými teoretiky, kteří, tak jako Mark Blaug, tvrdili, že diskuse o přepínání rakouskou teorii kapitálu vyvrací. Musíme si naopak uvědomit, že skutečný svět, který rakouská teorie studuje, podléhá neustálým změnám a růst dobrovolných úspor vždy způsobuje „prodloužení“ výrobního cyklu v budoucím období bez ohledu na to, zda postupy, jež byly dříve při vyšší úrokové míře ziskové, jsou převzaty v nových investičních procesech či nikoli. Z pohledu jednotlivce nebo podnikatele platí, že jakmile bylo případné rozhodnutí o prodloužení výrobních plánů přijato (následkem nárůstu úspor), všechny počáteční faktory (půda, práce a *existující kapitálové statky*) jsou subjektivně považovány za původní výrobní faktory, které pouze určují počátek nového výrobního cyklu. *Je proto bezvýznamné, zda nový investiční proces včleňuje postupy, které, posuzovány individuálně, mohou být ziskové při vyšší úrokové míře.* ■

Výňatek z knihy DINERO, CRÉDITO BANCARIO Y CICLOS ECONÓMICOS, Unión Editorial, 1998

Rakušané proti keynesovcům a monetaristům

(pokračování ze strany 1)

Rakouská škola
1) Čas hraje podstatnou roli
2) Na „kapitál“ je nahlíženo jako na soubor heterogenních statků, které se opotřebovávají a musí být nahrazeny
3) Panuje zde představa jednodimenzionálního rovnovážného horizontálního výrobního procesu
4) Peníze ovlivňují výrobní proces prostřednictvím změn ve struktuře relativních cen
5) Makroekonomické skutečnosti jsou vysvětlovány mikroekonomickou terminologií (výkyvy v relativních cenách)
6) Zastává teorii endogenních příčin krize, které vysvětlují periodicitu krizí (institucionální poruchy: bankovníctví s částečnými rezervami a umělá úvěrová expanze)
7) Rozpracovávají a zastávají teorii kapitálu (struktura produkce)
8) Úspory hrají rozhodující roli. Způsobují dlouhodobé změny ve struktuře výroby a určují technologickou úroveň
9) Existuje inverzní vztah mezi poptávkou po kapitálových statcích a poptávkou po spotřebním zboží. Investice vyžadují úspory a tím i dlouhodobější odklad spotřeby
10) Předpokládá se, že výrobní náklady jsou subjektivní a nejsou předurčené
11) Tržní ceny určují výrobní náklady, ne naopak
12) Úroková míra je tržní cena určená subjektivními časovými preferencemi. Úroková sazba se používá k určení současné hodnoty (ke které tržní cena každého kapitálového statku směřuje) pomocí diskontování očekávaných budoucích toků

Monetaristé a keynesovci
1) Vliv času je ignorován
2) Na „kapitál“ je nahlíženo jako na homogenní fond, který se sám reprodukuje
3) Výrobní proces je dynamický a je rozdělen do několika různých vertikálních období
4) Peníze ovlivňují cenovou hladinu. Změny v relativních cenách nejsou uvažovány.
5) Makroekonomické agregáty poskytují analýzu zásadních mikroekonomických skutečností (plýtvání)
6) Nemají endogenní teorie cyklu. Krize mají exogenní příčiny (psychologické, technologické nebo chyby v monetární politice)
7) Teorie kapitálu chybí
8) Úspory nejsou podstatné. Kapitál se skrytě reprodukuje (většinou sám), produkční funkce je daná a je určena technologickou úrovní
9) Poptávka po kapitálových statcích je přímo úměrná poptávce po spotřebním zboží
10) Výrobní náklady jsou objektivní a předurčené
11) Historické výrobní náklady určují tržní ceny
12) Úroková míra je určena mezní produktivitou kapitálu chápanou jako vnitřní výnosové procento investice (předpokládá se, že je předvídatelné a konstantní). Úroková míra má převážně monetární původ.

okamžitě a efektivní spojení mezi penězi a reálnými jevy. Na druhé straně keynesovci staví své analýzy na krátkém období a jsou velmi skeptičtí k možnému spojení mezi penězi a reálnými jevy. Naproti tomu rakouská analýza staví na teorii kapitálu a navrhuje zlatou střední cestu mezi monetaristickými a keynesovskými extrémami. Rakušané prohlašují, že měnové šoky (úvěrové expanze) vysvětlují endogenní tendence systému vychýlovat se od rovnováhy směrem na nestabilní dráhu. Jinými slovy, vysvětlují, proč struktura nabídky kapitálu má tendenci být neslučitelná s agregátní poptávkou. Nicméně určité neúspěšné, mikroekonomické síly, vedené podnikavostí, touhou po zisku a změnami v relativních cenách, vedou ke kompenzaci šoku vyvolaného expanzí a k obnovení rovnováhy. Z tohoto důvodu Rakušané vidí určitou souvislost – Hayekovými slovy volné spojení – mezi monetárním a reálným sektorem, spojení, které není ani absolutní (svrchané, úplné), jak prohlašují monetaristé, ale ani absolutně neexistující, jak prohlašují keynesovci.

Rakušané věří, že peníze nejsou nikdy neutrální (v krátkém, středním, ani dlouhém období) a instituce, které v tomto procesu hrají klíčovou roli (konkrétně banky) musí být založeny na obecných principech, které předejdou „zkreslení“ relativních cen prostřednictvím monetárních nástrojů. Takové zkreslení vede k velkému plýtvání zdroji a nevyhnutelně k recesi a krizi. Následující tři body pokládají rakouští teoretikové za nezbytné principy hospodářské politiky, seřazené podle jejich důležitosti:

1. Množství peněz musí zůstat konstantní a je nutné vyhybat se monetární expanzí. To vyžaduje návrat k tradičním principům ban-

kovnictví. Tyto cíle vyžadují návrat k tradičním zásadám, které ovlivní bankovní depozita a zavedou sto procentní rezervy v bankovníctví.

2. Mělo by být uděláno vše pro udržení flexibilních cen veškerého zboží, služeb, zdrojů a výrobních faktorů. Obecně platí, že čím větší je úvěrová a měnová expanze, tím větší je tendence k rigiditě relativních cen; tím více lidí nebude schopno rozpoznat skutečné náklady nedostatečné flexibility a tím více bude narušeno chování ekonomických subjektů. Lidé následně budou mít sklon zastávat nesprávný názor, že přizpůsobení může a mělo by vždy mít podobu nárůstu množství peněz v oběhu. V každém případě však nepřímá příčina ekonomické neprizpůsobivosti vězí v úvěrové expanzi, která podněcuje všeobecné plýtvání zdroji, jež následně vyvolává nezaměstnanost. Čím jsou trhy rigidnější, tím je nezaměstnanost vyšší.

3. Když subjekty vstupují do dlouhodobých kontraktů sjednaných v peněžních jednotkách, musí být schopny dostatečně předvídat změny v kupní síle peněz. Tento poslední požadavek je nejjednodušeji zdůvodnitelný v případě, když kupní síla peněz neustále klesá, tak jako od 2. světové války dosud, ale platí také tehdy, když dochází k jejímu postupnému a předvídatelnému růstu, což by patrně nastalo při zavedení principu neměnné peněžní zásoby. ■

Výňatek z knihy DINERO, CRÉDITO BANCARIO Y CICLOS ECONÓMICOS, Unión Editorial, 1998. Jesús Huerta de Soto je profesorem politické ekonomie na King Juan Carlos University of Madrid. Jeho články lze najít na <http://www.jesushuertadesoto.com/>

Pohádka o daňových úlevách

Milé děti, dnes si povíme něco o daňových úlevách.

Nebojte se toho názvu, vysvětlíme si to tak, že tomu bude každý rozumět.

Žilo bylo 10 pánů, kteří spolu chodili každý den do restaurace na oběd.

Za oběd měli pokaždé zaplatit dohromady přesně 1000 korun.

Pánové se dohodli na tom, že se na té tisícovce budou podílet tak, jak platí daně. Takže první čtyři, ti nejchudší, neplatili nic. Pátý zaplatil 10 korun, šestý 30 korun, sedmý 70 korun, osmý 120 korun, devátý 180 korun a desátý, ten nejbohatší, 590 korun.

Takhle to šlo celé roky a nikdo si nestěžoval.

Až jednou hostinský přišel s tím, že jim dá slevu a bude po nich chtít každý den za oběd jen 800 korun místo 1000, protože jsou to stálí zákazníci. To bylo od něho moc hezké. Jak si ale rozdělit těch ušetřených 200 korun? Kdyby každý z deseti pánů platil o 20 korun méně, prvních pět pánů by dokonce dostávalo peníze za to, že chodí na oběd. Hostinský jim navrhl se o úsporu podělit tak, v jakém poměru platí za oběd. Vzal si papír a tužku a začal počítat.

Vyšlo mu toto: Pátý pán už nebude muset platit nic, stejně jako první čtyři, takže 100 % úspora. Šestý bude platit 20 korun, místo 30, ušetří 33 %. Sedmý bude platit 50 místo 70 korun, ušetří 28 %. Osmý pán zaplatí 90 místo 120 korun a ušetří 25 %. Devátý zaplatí 140 místo 180 korun, takže ušetří 22 %. Desátý pán, nejbohatší, bude platit 490 místo 590 korun. Úspora 16 %. Každý z těch šesti na tom bude lépe, než předtím, a ti první čtyři mohou i nadále jíst zadarmo.

Jak se ale vzápětí ukázalo, velké nadšení ten návrh nevyvolal.

„Takže já z těch 200 korun dostanu jen 10?“, křičel šestý pán, ukázal na desátého, nejbohatšího, a pokračoval: „A tenhle dostane hned 100!“

„To je pravda!“, křičel pátý pán, „Já ušetřím jen 10 korun, ale on desetkrát víc!“

„Opravdu!“, přidal se sedmý, „takže jemu stovka a mně jen dvacku?!“

Rozkřičeli se i první čtyři pánové: „A my nedostaneme vůbec nic? Jak k tomu přijdeme? Zase jsou na tom nejhůř ti nejchudší, jako vždycky!“ A všech devět se vrhlo na toho desátého a ztloukli ho.

Příštího dne se desátý pán u oběda neobjevil. Nijak jim to nevadilo, prostě si sedli a jedli bez něho. Když ale došlo k placení, zjistili zájímavou věc: Všichni dohromady neměli ani na polovinu sumy, kterou zrovna projedli. A pokud mezitím neumřeli hladu, tak se tomu diví dodnes.

A takhle, milé děti, funguje daňový systém. Pokud dojde k daňové úlevě, mají z toho nejvíce ti nejbohatší. Pokud by ale museli platit příliš, může se stát, že se příští den u našeho stolu neobjeví. Ve Švýcarsku, v Karibiku a i jinde na světě je spousta pěkných restaurací...

Převzato z internetu, autor neznámý